

Horyzonty Polityki
2017, Vol. 8, N° 22

BOŻENA PERA

Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie
Katedra Handlu Zagranicznego
perab@uek.krakow.pl

DOI: 10.17399/HP.2017.082204

Brexit a wymiana handlowa Unii Europejskiej i Wielkiej Brytanii¹

Streszczenie

CEL NAUKOWY: Celem artykułu jest próba określenia warunków i wskazanie potencjalnych skutków dla wymiany handlowej Unii Europejskiej (UE), jak również Wielkiej Brytanii, będących następstwem uruchomienia procedury opuszczenia ugrupowania przez ten kraj.

PROBLEM I METODY BADAWCZE: Problemy poruszone w artykule wymagały kwerendy literatury przedmiotu i poddania zebranych materiałów krytycznej analizie. Badanie zmian zachodzących pomiędzy UE a Wielką Brytanią w wymianie handlowej towarami przeprowadzono przy wykorzystaniu podstawowych wskaźników statystycznych, umożliwiających porównanie zgromadzonych danych uzyskanych z Eurostat, ITC i WTO.

PROCES WYWODU: Punktem wyjścia do rozważań jest przedstawienie Brexitu jako zjawiska mogącego wywołać dezintegrację UE na podstawie wybranych koncepcji teoretycznych. W dalszej części zaprezentowano procedurę występowania Wielkiej Brytanii z Unii Europejskiej i prawdopodobne warunki uregulowania wymiany handlowej pomiędzy tymi podmiotami. Potencjalne skutki Brexitu dla wymiany handlowej towarami zostały zaprezentowane w ostatniej części artykułu.

¹ Niniejsze opracowanie stanowi część badań naukowych zrealizowanych w KHZ UEK w ramach działalności statutowej (na podtrzymanie potencjału badawczego) zatytułowanych „Wymiana handlowa a procesy dezintegracyjne Unii Europejskiej” (nr umowy: 060/WE-KHZ/01/2016/S/6060) finansowanych przez MNiSW.

WYNIKI ANALIZY NAUKOWEJ: Potencjalne skutki Brexitu mogą mieć o wiele szerszy wymiar niż tylko dla bezpośrednich relacji Unii Europejskiej i Wielkiej Brytanii. Konsekwencją tych działań może być również pogłębienie procesów dezintegracyjnych w UE. Pogłębiona strefa wolnego handlu zostanie prawdopodobnie wybrana jako forma uregulowania na nowo relacji pomiędzy Wielką Brytanią a Unią Europejską. Skutki Brexitu w zakresie wymiany handlowej mogą się okazać bardziej dotkliwe dla Wielkiej Brytanii niż Unii Europejskiej.

WNIOSKI, INNOWACJE, REKOMENDACJE: Analiza potencjalnych skutków secesji Zjednoczonego Królestwa, ważnych nie tylko dla wymiany handlowej, lecz również innych sektorów gospodarki UE, i podejmowanie działań na rzecz ograniczenia wystąpienia możliwego procesu dezintegracji stanowi jeden z obszarów badań, które mogą się okazać istotne w najbliższym okresie.

SŁOWA KLUCZOWE:

Brexit, dezintegracja, wymiana handlowa, Unia Europejska, Wielka Brytania, Zjednoczone Królestwo

BREXIT AND TRADE OF THE EUROPEAN UNION
AND GREAT BRITAIN

Abstract

RESEARCH OBJECTIVE: The aim of the article is an attempt to determine conditions and identification potential effects for the European Union's and Great Britain's trade, which are to be a result of starting the procedure of leaving the EU by this country.

THE RESEARCH PROBLEM AND METHODS: Problems brought up in the article required preliminary research of the subject literature and making a critical analysis of the gathered materials. Examining changes in trade with goods between the EU and Great Britain, carried at using basic statistical indicators and data obtaining from the Eurostat, ITC and WTO.

THE PROCESS OF ARGUMENTATION: The starting point for the discussion is Brexit as the phenomenon being able to trigger the disintegration of the EU. The presentation of this phenomenon was based on chosen theoretical concepts. Hereinafter a procedure of withdrawing of the UK from the European Union and likely conditions of regulating trade between these entities were discussed. Potential effects of Brexit for trade with goods were analyzed in the last part of the paper.

RESEARCH RESULTS: Potential effects of Brexit can have a much wider impact, not only for direct trade relations between the European Union and the United Kingdom. Brexit may also cause deepening disintegration processes in the EU. The deep and comprehensive free trade agreement will probably be chosen, as the form of regulating the relations between the United Kingdom and the European Union after Brexit. Brexit's effects in the mutual trade can turn out to be severer for Great Britain than the European Union.

CONCLUSIONS, INNOVATIONS AND RECOMMENDATIONS: The analyzing the potential effects of the United Kingdom's withdrawal from the EU is important not only for the trade aspects, but also for other sectors of the EU's economy. The research on the process of disintegration and its potential effects can turn out to be essential in the nearest period as well.

KEYWORDS:

Brexit, disintegration, trade, the European Union, Great Britain, United Kingdom

WSTĘP

Wielką Brytanię od chwili rozpoczęcia procesu integracji europejskiej cechował dystans do idei integracji ponadnarodowej, stąd często była ona uważana za kraj stanowiący przeciwwagę dla Niemiec i Francji, opowiadających się za pogłębianiem współpracy w ramach ugrupowania. W wyniku referendum przeprowadzonego 23 czerwca 2016 r. społeczeństwo brytyjskie nieznaczną przewagą opowiedziało się za wyjściem Wielkiej Brytanii z Unii Europejskiej. Opuszczenie ugrupowania przez duży i znaczący na arenie międzynarodowej kraj, o silnej oraz wysoko rozwiniętej gospodarce, może rodzić poważne konsekwencje dla całej Europy, nie tylko o charakterze politycznym, społecznym, lecz również ekonomicznym.

Celem artykułu jest próba określenia warunków oraz potencjalnych skutków dla wymiany handlowej Unii Europejskiej (UE) i Wielkiej Brytanii po opuszczeniu ugrupowania przez ten kraj.

BREXIT A DEZINTEGRACJA UNII EUROPEJSKIEJ W ŚWIETLE WYBRANYCH KONCEPCJI TEORETYCZNYCH

Od wybuchu globalnego kryzysu finansowego 2008+ siły rynkowe o wiele silniej niż wcześniej przypuszczano oddziałują na zachodzące procesy europejskiej integracji, szczególnie w zakresie ujawniającej się dezintegracji. W ujęciu ekonomicznym odzwierciedleniem tych zmian są pogłębiające się nierówności, występujące pomiędzy gospodarkami państw członkowskich, i rosnące rozbieżności wpływające na efektywność unijnych decyzji (Scheller i Eppler, 2014). Chcąc przeciwdziałać zaistniałym problemom, Unia Europejska wprowadziła środki i instrumenty oszczędnościowe, których zakres oraz restrykcyjność oddziałują nie tylko na suwerenność państw członkowskich, lecz również są odbierane jako procedury i działania w coraz większym zakresie zbiurokratyzowane. Wątpliwości budzi także występujący deficyt legitymizacji (uprawomocnienia) struktur i procesów integracyjnych ugrupowania, w powiązaniu z efektywnością jego polityk (Ławniczak, 2014). Kryzys integracji Unii Europejskiej – migracyjny i wewnętrzny (instytucjonalny – deficyt demokracji) oraz systemu bezpieczeństwa (Czachór, 2013), jak również strukturalny strefy euro wywołał m.in. dyskusję na temat dalszego członkostwa Wielkiej Brytanii w UE. Skutkiem tej debaty stało się przeprowadzenie referendum, w wyniku którego społeczeństwo Zjednoczonego Królestwa (51,9% obywateli biorących w nim udział; „Brexit. Co to jest i jak do niego doszło?”, 2016) opowiedziało się za opuszczeniem Unii Europejskiej.

Przyszłość Unii Europejskiej wobec narastających problemów i zagrażającej jej dezintegracji stała się przedmiotem dyskusji i badań prowadzonych w świetle współczesnej teorii integracji (Webber, 2011; Scheller i Eppler, 2014). W literaturze przedmiotu o wiele więcej miejsca poświęcono koncepcjom zachodzących procesów międzynarodowej integracji, mających pozytywny wydźwięk, niż dezintegracji, która często wywołuje negatywne skojarzenia. Tę ostatnią definiuje się jako rozluźnienie lub pęknięcie systemu, nie tylko w obrębie przestrzeni i płaszczyzn, lecz również jej struktury (Czachór, 2013). Dezintegracja jest procesem, w którym podmiot wcześniej zjednoczony zostaje rozłożony na części składowe. Jako proces, podobnie jak

integracja, może ona być określana w odniesieniu do wcześniejszych poziomów integracji (Eppler, Andres i Tuntschew, 2016). Dezintegracja polega na rozpadzie organizmu i może mieć dwojakiego rodzaju konsekwencje. W jej wyniku może dojść do całkowitego zaniku organizmu bądź też jego fragmentacji, polegającej na powstaniu mniejszych jednostek. Może ona dotyczyć złożonych państw (federalnych, związkowych, wielonarodowych i wieloetnicznych), lecz również odnosić się do organizacji międzynarodowych, w tym ugrupowań integracyjnych, których rozpad lub opuszczenie przez kraj członkowski jest skutkiem odgórných decyzji lub oddolnych działań (Ruszkowski, 2007; Ruszkowski, 2011). Fragmentaryzacja może być procesem pochodnym i komplementarnym w stosunku do dezintegracji, gdyż często jest ona związana z powstawaniem nowych podmiotów (Ruszkowski, 2007).

Dezintegracja może być również rozumiana jako zbiór nieuporządkowanych działań, wprowadzających bezład i dezorganizację w systemie (Czachór, 2013). W procesie integracji występowały cykliczne zakłócenia, które pod wpływem różnych czynników (gospodarczych, politycznych, społecznych, narodowych i ponadnarodowych) hamowały jego dynamikę, a mechanizm ich działania określono jako odwracanie i cofanie się (*spill back*). Nakładające się na siebie problemy i kryzys Unii Europejskiej, które zostały wymienione powyżej, mogą wywoływać właśnie tego rodzaju efekty procesów integracyjnych, które w dłuższym okresie mogą prowadzić do pojawienia się procesu dezintegracji. Ich skutkiem może być brak zainteresowania przez państwa członkowskie realizowaniem polityki w wymiarze ponadnarodowym, co może się wiązać z decyzją o wystąpieniu z Unii Europejskiej (przypadek Wielkiej Brytanii – Brexit), bądź też zmuszenie do wystąpienia ze strefy euro (propozycja złożona Grecji – Grexit). Według teorii neofunkcjonalizmu nie dojdzie jednak do rozpadu Unii Europejskiej, dopóki będzie wypełniać ona kluczowe funkcje gospodarcze i społeczne (Vollaard, 2008; Schmitter i Lefkoridi, 2016). Natomiast jako skutek odwracania się dotychczas postępującego procesu w większym zakresie mogą zostać wykorzystane modele zróżnicowanej integracji w ramach funkcjonującego ugrupowania (Zielińska-Głębocka, 1999; Chopin i Lequesne, 2016). J. Zielonka zwraca zaś uwagę na brak celowego działania szczególnie w przypadku wystąpienia dezintegracji. Jego

zdaniem we współczesnych, burzliwych czasach proces jest reakcją na wewnętrzne i zewnętrzne wstrząsy, jak również wywołane przez nie konsekwencje (Zielonka, 2014).

Wymiana handlowa jest podstawowym i najwcześniej dostrzeganym skutkiem integracji gospodarczej. Pomaga ona ocenić stopień współzależności pomiędzy państwami członkowskimi. Zgodnie z teorią neofunkcjonalizmu zakłada się, że w przypadku zachodzącego procesu integracji gospodarczej występuje równy wzrost współzależności wszystkich państw członkowskich UE i porównywalne zmiany w stosunku do krajów trzecich. Sytuacja, w której handel spoza UE jest ważniejszy niż wewnątrz ugrupowania lub gdy kraj/-e stają się hegemonami, może sygnalizować większe prawdopodobieństwo dezintegracji. Skutki procesów integracyjnych i dezintegracyjnych mogą być oceniane przy wykorzystaniu tych samych wskaźników, które jednak nie mogą sugerować, że przyczyny i mechanizmy integracji oraz dezintegracji są takie same. Obniżenie się wartości wskaźnika oznacza dezintegrację, zaś wzrost jego wartości jest związany z integracją. W literaturze przedmiotu można znaleźć różne mierniki, które mogą być wykorzystane do pomiaru efektu rozlewania i cofania się, uwzględniające wymiar polityczny, ekonomiczny i społeczny zachodzącego procesu integracji bądź też dezintegracji (Eppler, Anders i Tuntschew, 2016). W niniejszym opracowaniu do oceny potencjalnych skutków Brexitu w zakresie wymiany handlowej wykorzystano jedynie niektóre wskaźniki pomiaru zmian zachodzących w procesie integracji gospodarczej odnoszących się wyłącznie do wymiany handlowej.

PROCEDURA BREXITU I POTENCJALNE UWARUNKOWANIA WYMIANY HANDLOWEJ POMIĘDZY UNIĄ EUROPEJSKĄ A WIELKĄ BRYTANIĄ

Wystąpienie Wielkiej Brytanii z Unii Europejskiej zostanie przeprowadzone na podstawie art. 50 Traktatu o Unii Europejskiej, który określa procedurę postępowania w takim przypadku. Państwo członkowskie jest zobowiązane do poinformowania o takim zamiarze

Radę Europejską. Następnie negocjowana jest umowa określająca nie tylko warunki wystąpienia, lecz również ramowe założenia przyszłych relacji z Unią Europejską. Porozumienie to jest negocjowane na podstawie art. 218 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej. Rada podejmuje w tej sprawie decyzję większością kwalifikowaną, po uzyskaniu zgody Parlamentu Europejskiego. Opuszczające UE państwo członkowskie przestaje być zobowiązane postanowieniami traktatów w dniu wejścia w życie umowy o wystąpieniu albo w przypadku braku porozumienia po upływie dwóch lat od oficjalnego poinformowania Rady Europejskiej, przy czym instytucja ta w porozumieniu z występującym państwem może podjąć decyzję, głosując jednogłośnie za przedłużeniem tego okresu (Barcz, 2008).

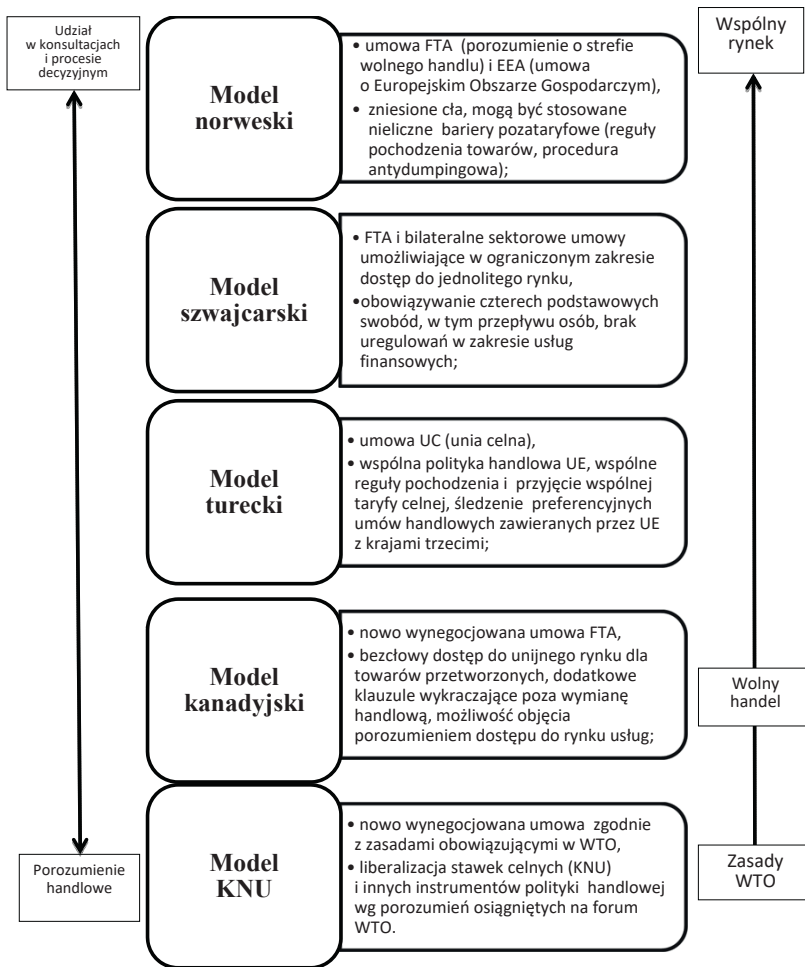
Wielka Brytania zwróciła się do UE z żądaniem renegocjowania porozumienia dotyczącego brytyjskich zobowiązań traktatowych w celu uniknięcia Brexitu (Prostak, 2014). W lutym 2016 r. w czasie szczytu Unii Europejskiej zostały przedstawione warunki członkostwa, stwarzające możliwość osiągnięcia w czerwcowym referendum wyniku pozwalającego na pozostanie Wielkiej Brytanii w UE. W wynegocjowanym porozumieniu zagwarantowano Wielkiej Brytanii wyłączenie na stałe z dalszego pogłębiania procesu integracji i zagwarantowano jej, że nie będzie ona częścią „europejskiego superpaństwa”. Wprowadzono ponadto możliwość objęcia restrykcjami imigrantów z innych krajów UE w dostępie do systemu opieki socjalnej, jak również ograniczono im korzystanie z zasiłków. Wynegocjowane porozumienie nadal dawało Wielkiej Brytanii możliwość pełnego korzystania ze swobód wspólnego rynku i gwarantowało brak udziału w strefie euro (European Council, 2016).

Zgodnie z przebiegiem procedury występowania państwa członkowskiego z UE, przeprowadzone przez Wielką Brytanię referendum stanowi jedynie wstępny krok, umożliwiający podjęcie decyzji zgodnie z wymogami prawa konstytucyjnego kraju opuszczającego ugrupowanie. Według uregulowań brytyjskiego prawa nie ma ono charakteru wiążącego. Właściwa procedura może zostać dopiero wszczęta. Dając Brytyjczykom czas na zjednoczenie i przekonanie się o słuszności podjętej decyzji, formalny proces opuszczania Unii Europejskiej przez Wielką Brytanię ma się rozpocząć w 2017 r. Uruchomienie po raz pierwszy w historii Unii Europejskiej procedury wystąpienia kraju z ugrupowania może spowodować, że Wielka

Brytania przestanie być członkiem Unii Europejskiej najwcześniej za co najmniej dwa lata, uwzględniając wypracowanie i negocjowanie porozumienia stanowiącego przyszłe uregulowanie stosunków pomiędzy Unią Europejską a Wielką Brytanią. Negocjacje, których przedmiotem byłoby opuszczenie ugrupowania przez kraj członkowski, należałyby raczej do trudnych i długotrwałych, stąd formalne wystąpienie z UE może zająć o wiele więcej czasu, niż przewidziano w traktacie. Unilateralna decyzja wystąpienia najprawdopodobniej wywoła skutki mające multilateralny wymiar i może się przyczynić do nasilenia tendencji dezintegracyjnych w Unii Europejskiej.

Będąc członkiem ugrupowania, Wielka Brytania wpływa na kształtowanie się zasad obowiązujących w ramach wspólnego rynku i odnosi także korzyści wynikające z dostępu do niego oraz aktywnego uczestniczenia w nim. Po wystąpieniu z Unii Europejskiej Zjednoczone Królestwo chciałoby zachować dostęp do jednolitego rynku i tym samym utrzymać swobodę w zakresie przepływu nie tylko towarów, lecz przede wszystkim usług. Nawet jeśli takie rozwiązanie zostanie osiągnięte, to Zjednoczone Królestwo będzie musiało przestrzegać zasad obowiązujących w ramach wspólnego rynku bez wpływu na ich kształtowanie.

W dalszej części przedmiotem rozważań będzie próba przedstawienia możliwych warunków dostępu do rynku Unii Europejskiej. Na poniższym rysunku zostało przedstawionych pięć modeli, na podstawie których mogą być określone relacje pomiędzy UE a Wielką Brytanią. Uwzględniono w nich stopień powiązania z rynkiem unijnym, jak również aktywny lub bierny udział strony brytyjskiej w kształtowaniu i wpływaniu na regulacje wyznaczające warunki dostępu do niego. W modelach tych szczególną uwagę poświęcono warunkom przepływu towarów, gdyż będzie on przedmiotem dalszych badań, wskazano również na uregulowania wymagające kompromisów, istotne z punktu widzenia obu stron (rys. 1).

Rysunek 1. Modele uregulowania relacji między Unią Europejską a Wielką Brytanią po Brexicie.

Źródło: opracowanie własne na podstawie „The economic consequences of leaving the EU”, 2014, s. 29-33.

Najszerzy zakres preferencji i najbardziej zbliżony do obecnego uregulowania stosunków Wielkiej Brytanii i Unii Europejskiej gwarantuje model norweski. Przystąpienie do Europejskiego Obszaru Gospodarczego nadal zapewniałoby Zjednoczonemu Królestwu dostęp do jednolitego rynku, zachowanie w większości dotychczasowych

relacji ekonomicznych oraz handlowych. Wielka Brytania pozostaby jednak poza Wspólną Polityką Rolną i Polityką Rybołówstwa. Eksport na obszar Unii Europejskiej produktów zaliczanych do tych sektorów nie byłby przedmiotem wolnego handlu, lecz następowałby zgodnie z przyjętymi regułami pochodzenia.

W przypadku uregulowania relacji z Unią Europejską w sposób podobny, jaki ma Szwajcaria, umowa najprawdopodobniej nie objęłaby swoim zakresem kwestii wymiany usług. W obu powyższych przypadkach Wielka Brytania mogłaby samodzielnie prowadzić politykę handlową w stosunku do partnerów zagranicznych, podobnie zresztą jak przy wyborze opcji porozumienia o wolnym handlu. W przypadku tego rozwiązania Wielka Brytania mogłaby mieć zapewniony bezcłowy dostęp do rynku towarów, lecz jedynie w niewielkim zakresie liberalizacji podlegałyby usługi, co potwierdzają niektóre już realizowane umowy (np. z Koreą Południową czy Kanadą) („Leaving the EU: Implications for the UK economy”, 2016). Należy dodać, że o wyborze strefy wolnego handlu lub unii celnej może zadecydować również brak konieczności wnoszenia obniżonej, w porównaniu do pełnego członkostwa, składki z tytułu uczestniczenia w Europejskim Obszarze Gospodarczym.

Rozwiązaniem pośrednim pomiędzy przystąpieniem do Europejskiego Obszaru Gospodarczego a zawarciem porozumienia o strefie wolnego handlu jest umowa ustanawiająca unię celną, jednak z punktu widzenia Wielkiej Brytanii nie byłoby ono zbyt korzystne. W Wielkiej Brytanii nadal obowiązywałaby wspólna taryfa celna. Byłaby ona również zobligowana do przyjmowania unijnych regulacji w zakresie polityki handlowej. Ponadto Wielka Brytania musiałaby śledzić nowo negocjowane przez Unię Europejską preferencyjne umowy handlowe („The economic consequences of leaving the EU”, 2014).

Relacje pomiędzy Unią Europejską i Wielką Brytanią mogłyby też zostać uregulowane i oparte na klauzuli największego uprzywilejowania (KNU). Rozwiązanie to z jednej strony wiązałoby się ze znacznym pogorszeniem warunków dostępu do unijnego rynku, gdyż nie obowiązywałyby na nim żadne preferencje występujące dotychczas. Należy jednak pamiętać, że stawki celne KNU, głównie w zakresie produktów nierolnych, zostały już znacznie zliberalizowane i we współczesnym handlu o wiele większy problem stanowią instrumenty pozataryfowe. Rozwiązanie to przyniosłoby jednak największą

swobodę i niezależność od Unii Europejskiej. Wielka Brytania dążyłaby w tym przypadku do odłożenia terminu wejścia umowy w życie do czasu uregulowania relacji, przynajmniej z częścią partnerów, na podstawie regionalnych porozumień handlowych. Uregulowanie warunków wymiany handlowej w formie umowy o wolnym handlu, jak i porozumienia WTO, pozostawiałoby dość dużo możliwości stosowania środków pozataryfowych zarówno w polityce handlowej Wielkiej Brytanii, jak również Unii Europejskiej.

Mając na względzie dotychczasową krytykę funkcjonowania Unii Europejskiej przez Wielką Brytanię i stanowisko społeczeństwa tego w kraju w sprawie wystąpienia z ugrupowania, wydaje się, że najbardziej prawdopodobne będzie uregulowanie relacji w formie pogłębionej strefy wolnego handlu, gwarantującej niezależność i relatywnie nieznaczne pogorszenie warunków w zakresie dostępu do rynku towarów. Wybór ten stwarzałby również możliwość liberalizacji w przepływie usług, większej niż w przypadku porozumienia zawartego według zasad WTO. Wystąpienie Wielkiej Brytanii z Unii Europejskiej na pewno będzie wymagać ukształtowania na nowo relacji handlowych pomiędzy Zjednoczonym Królestwem a pozostałymi 27 państwami ugrupowania. Skutki Brexitu mogą się okazać znaczące nie tylko dla ugrupowania, lecz również poszczególnych państw członkowskich i ujawniać się w pierwszej kolejności w przestrzeni politycznej, a następnie rozszerzać się zarówno na sferę społeczną, jak i na gospodarkę całej Unii Europejskiej.

POTENCJALNE SKUTKI BREXITU DLA WYMIANY HANDLOWEJ UNII EUROPEJSKIEJ I WIELKIEJ BRYTANII

W tej części artykułu zostanie podjęta próba określenia potencjalnych konsekwencji Brexitu dla wzajemnej wymiany handlowej towarami Unii Europejskiej i Wielkiej Brytanii. W tym celu przedstawiono i przeprowadzono analizę kształtowania najważniejszych wskaźników, wskazujących na siłę powiązań handlowych pomiędzy badanymi podmiotami, jak również starano się w niej uwzględnić możliwość pojawienia się dezintegracji na podstawie obserwacji zmian w handlu międzynarodowym, zachodzących pomiędzy badanymi podmiotami.

Tabela 1
Znaczenie Wielkiej Brytanii i Unii Europejskiej w globalnej wymianie handlowej w latach 2006-2015 (w %)

Wyszczególnienie	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Udział w wymianie wewnątrzunijnej										
Udział UK w dostawach do UE	8,9	7,0	6,5	6,3	6,5	6,5	6,5	6,2	6,2	6,0
Udział UK w nabyciach z UE	11,3	9,6	8,6	8,6	8,8	8,6	9,3	9,3	9,6	10,2
Udział UK w wymianie UE z krajami trzecimi										
Udział UK w eksporcie z UE	11,6	11,0	10,9	10,5	10,9	11,7	10,9	13,2	11,6	12,9
Udział UK w imporcie do UE	15,6	14,9	13,7	15,2	14,8	14,6	15,8	14,2	14,4	15,2
Udział UK w globalnej wymianie handlowej										
Udział w eksporcie	3,7	3,1	2,8	2,8	2,7	2,8	2,6	2,9	2,7	2,8
Udział w imporcie	4,9	4,4	3,8	4,1	3,8	3,7	3,7	3,5	3,6	3,8
Udział UE w globalnej wymianie handlowej										
Udział w eksporcie	37,9	38,2	36,8	36,7	33,9	33,2	31,4	32,1	32,4	32,5
Udział w imporcie	38,5	39,0	37,8	37,1	34,5	33,9	31,5	31,3	31,8	31,4

Źródło: Eurostat, 2016.

W wewnątrzunijnej wymianie handlowej, jak również z krajami trzecimi – Wielka Brytania należała w latach 2006-2015 do wiodących partnerów Unii Europejskiej, obok Niemiec, Holandii, Francji i Włoch (Eurostat, 2016). W badanym okresie można odnotować jednak zmniejszające się znaczenie wpływu Zjednoczonego Królestwa na jednolity rynek, jak i poszukiwanie nowych dostawców spoza Unii Europejskiej. Niekorzystne zmiany w odniesieniu do badanych podmiotów zachodziły również na rynku globalnym. Ich przyczyn należy poszukiwać w wewnętrznych problemach politycznych i gospodarczych Unii Europejskiej. Pomimo malejącego udziału Wielkiej Brytanii w globalnej wymianie handlowej jej wystąpienie przyczyni się do większego osłabienia pozycji Unii Europejskiej na światowym rynku (tabela 1). Sytuacja ta może jeszcze bardziej nasilić problemy, z jakimi zмага się Unia Europejska.

Tabela 2

Udział wewnątrzunijnej wymiany handlowej w eksporcie i imporcie Unii Europejskiej i Wielkiej Brytanii w latach 2006-2015 (w %)

Wyszczególnienie	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Udział obrotów wewnątrzunijnych w wymianie handlowej UE										
Udział wewnątrzunijnych dostaw	68,6	68,5	67,7	66,9	65,4	64,5	62,7	62,0	63,3	63,2
Udział wewnątrzunijnych nabyć	64,0	64,3	62,7	63,5	61,9	61,5	60,7	62,1	62,8	63,3
Udział wewnątrzunijnych dostaw i nabyć w wymianie handlowej Wielkiej Brytanii										
Udział wewnątrzunijnych dostaw w eksporcie ogółem	62,7	57,9	55,6	55,1	52,8	50,2	50,3	43,5	47,9	44,4
Udział wewnątrzunijnych nabyć w imporcie ogółem	56,3	53,7	51,4	49,5	49,0	48,3	47,6	51,8	53,0	53,6

Źródło: Eurostat, 2016.

Oslabienie relacji handlowych Wielkiej Brytanii z Unią Europejską można także odnotować w kierunkach zmian zachodzących w wewnątrzunijnej wymianie handlowej. W badanym okresie udział towarów dostarczanych przez Wielką Brytanię do krajów członkowskich ugrupowania zmniejszył się o blisko 20 p.p., podobnie jak intensywność dostaw w relacji do wymiany handlowej całej Unii Europejskiej. W ostatnich czterech latach analizy zwiększało się natomiast znaczenie zakupów dokonywanych przez Wielką Brytanię na jednolitym rynku, co może świadczyć o intensywnych pozahandlowych powiązaniach tego kraju z państwami członkowskimi UE, jak również o rosnącej konkurencyjności ich towarów (tabela 2).

Zjednoczone Królestwo i Unia Europejska od lat są dla siebie ważnymi partnerami handlowymi (tabela 3).

Tabela 3

Wielka Brytania na tle głównych partnerów handlowych Unii Europejskiej w latach 2001-2015 (w %)

Eksport						Import					
Kraj	2001	2005	2009	2011	2015	Kraj	2001	2005	2009	2011	2015
Niemcy	13,3	12,6	12,8	12,7	12,6	Niemcy	13,8	14,4	13,6	13,2	13,5
USA	9,0	7,9	6,4	6,2	7,8	Chiny	3,3	5,4	7,2	7,5	8,4
Francja	9,3	9,0	8,9	8,4	7,6	Holandia	5,9	6,1	6,2	6,4	6,4
Wielka Brytania	8,1	7,0	6,2	5,7	6,4	USA	7,9	5,5	5,6	5,0	6,0
Holandia	5,0	4,8	5,0	4,9	4,7	Francja	8,0	7,2	6,5	5,9	5,9
Włochy	5,9	5,8	5,4	5,0	4,5	Włochy	5,6	5,2	4,9	4,5	4,6
Belgia	4,8	5,1	4,9	4,5	4,1	Belgia	4,5	4,6	4,4	4,2	4,3
Chiny	1,1	1,6	2,5	3,2	3,6	Wielka Brytania	6,4	5,2	4,3	4,1	3,8
Hiszpania	4,5	5,1	4,1	3,5	3,5	Hiszpania	3,3	3,4	3,3	3,0	3,3
Szwajcaria	2,8	2,7	2,8	3,4	3,2	Rosja	2,1	3,3	3,5	4,4	2,9

Źródło: obliczenia własne. ITC Trade Map, 2017.

W 2015 r. Wielka Brytania była 4. odbiorcą i 8. dostawcą towarów z/do Unii Europejskiej (tabela 3). Powiązania handlowe tego kraju z państwami członkowskimi UE były równie silne. Wśród 10 najważniejszych partnerów Zjednoczonego Królestwa odnotowano 7 państw członkowskich UE, do których Wielka Brytania sprzedała ponad jedną trzecią eksportowanych towarów ogółem i zakupiła powyżej 40% wyrobów importowanych do tego kraju. Analizując sytuację w latach 2001-2015, należy odnotować malejące znaczenie krajów należących do ugrupowania w eksporcie Zjednoczonego Królestwa na rzecz państw trzecich, głównie Chin, lecz również Szwajcarii (tabela 4).

Tabela 4

Główni partnerzy handlowi Wielkiej Brytanii w latach 2001-2015 (w %)

Eksport						Import					
Kraj	2001	2005	2009	2011	2015	Kraj	2001	2005	2009	2011	2015
USA	15,4	14,4	14,7	12,2	14,9	Niemcy	12,0	13,0	11,5	12,2	15,0
Niemcy	12,2	10,6	11,0	10,5	10,0	Chiny	4,7	6,8	9,4	9,2	10,0
Szwajcaria	2,6	3,9	2,2	7,5	7,3	USA	13,2	8,4	9,5	8,6	9,2
Chiny	0,9	1,3	2,2	2,7	5,9	Holandia	6,2	6,7	6,5	6,5	7,5
Francja	9,9	9,3	8,1	7,3	5,8	Francja	7,8	7,3	6,1	5,5	6,1
Holandia	7,5	5,8	7,7	7,1	5,7	Belgia	4,6	4,7	4,3	4,3	5,0
Irlandia	7,4	7,6	6,8	5,4	5,5	Włochy	4,1	4,3	3,7	3,4	4,0
Belgia	4,9	5,1	4,6	4,8	3,8	Hiszpania	2,7	3,3	2,7	2,6	3,4
Hiszpania	4,3	4,8	4,0	3,0	2,9	Irlandia	3,9	3,6	3,6	3,0	3,0
Włochy	4,4	4,0	3,7	3,1	2,8	Norwegia	2,2	4,1	4,2	5,3	3,0
Główni partnerzy z UE ogółem	50,6	47,2	45,9	41,2	36,5	Główni partnerzy z UE ogółem	41,3	42,9	38,4	37,5	44,0

Źródło: ITC Trade Map, 2017.

Mając na uwadze możliwość wystąpienia Wielkiej Brytanii z Unii Europejskiej, należy dodać, że pomimo roli jednego z wiodących partnerów ugrupowania w wymianie handlowej znaczenie UE w handlu tego kraju jest niewspółmiernie większe, dlatego też straty wynikające z Brexitu mogą się stać bardziej znaczące dla Zjednoczonego Królestwa.

W dalszej części przeprowadzono wstępne badania dotyczące skutków nałożenia stawek celnych na towary eksportowane przez Wielką Brytanię na rynek unijny, jak również zakupywane z tego rynku przez Zjednoczone Królestwo. Badaniem objęto 10 najważniejszych grup towarowych sklasyfikowanych według działów HS i dodatkowo uwzględniono 5 grup produktów rolno-spożywczych, mających największe znaczenie w eksporcie i imporcie towarów. W przypadku eksportu towarów z Wielkiej Brytanii na jednolity rynek uwzględniono średnią stosowaną stawkę celną TARIC, natomiast w przypadku produktów dostarczanych z Unii Europejskiej do Zjednoczonego Królestwa jako punkt odniesienia przyjęto średnie stawki celne stosowane przez Kanadę. Dokonując wyboru kraju, kierowano się zbliżonym udziałem w globalnej wymianie handlowej, jak również zbliżonym poziomem rozwoju gospodarczego w stosunku do Wielkiej Brytanii.

Tabela 5
Najważniejsze grupy towarowe według klasyfikacji HS⁷ będące przedmiotem wymiany handlowej pomiędzy UK a Unią Europejską

Towary eksportowane z Wielkiej Brytanii do Unii Europejskiej					Towary importowane z Unii Europejskiej do Wielkiej Brytanii				
Grupa towarowa wg nomenklatury HS	Udział w eksporcie ogółem (w %)	Średnia stawka celna stosowana (%)			Grupa towarowa wg nomenklatury HS	Udział w imporcie ogółem (w %)	Średnia stawka celna stosowana (w %)		
		Średnia	Max.	Min.			Średnia	Max.	Min.
27	11,8	0,8	8,0	0,0	87	19,0	4,9	13,2	0,0
84	11,1	1,8	9,7	0,0	84	12,1	3,4	14,3	0,0
87	10,9	5,8	22,0	0,0	85	8,9	4,3	11,3	0,0
30	7,5	0,0	0,0	0,0	30	7,4	0,1	6,5	0,0
85	7,1	2,8	14,0	0,0	39	3,6	6,0	6,7	0,0
88	4,8	3,3	1,7	7,7	27	3,4	3,8	8,2	0,0
39	3,8	6,0	6,5	0,0	90	3,1	2,1	8,6	0,0
90	3,6	2,2	6,7	0,0	71	2,3	2,9	8,7	0,0
29	2,6	4,3	6,5	0,0	22	1,8	6,1	16,0	0,0
38	2,1	5,4	6,5	0,0	29	1,8	4,5	8,0	0,0
Ogółem	65,3	X			Ogółem	63,4	X		
Najważniejsze grupy towarów rolno-spożywczych					Najważniejsze grupy towarów rolno-spożywczych				
22	0,9	3,9	32,0	0,0	02	1,4	3,1	26,5	0,0
21	0,8	9,2	14,7	0,0	19	1,1	4,5	14,9	0,0
02	0,7	5,1	15,4	0,0	04	1,1	7,9	11,2	6,5
19	0,7	10,7	12,8	8,5	07	1,0	2,6	19,1	0,0
04	0,7	5,4	17,3	0,0	21	0,9	6,6	16,4	12,8
Ogółem	3,8	X			Ogółem	5,5	X		

Źródło: WTO, 2017; ITC Trade Map, 2017.

- 2 Nazwy działów występujących w tabeli 5: dział 02 – Mięso i podroby jadalne; dział 04 – Produkty mleczarskie, jaja ptasie, miód naturalny, jadalne produkty pochodzenia zwierzęcego; dział 07 – Warzywa; dział 19 – Przetwory ze zbóż, mąki, skrobi lub mleka, pieczywo; dział 21 – Różne przetwory spożywcze; dział 22 – Napoje bezalkoholowe, alkoholowe i ocet, dział 27 – Paliwa mineralne, oleje mineralne i produkty ich destylacji; dział 29 – Chemikalia organiczne; dział 30 – Produkty farmaceutyczne; dział 38 – Wyroby chemiczne różne; dział 39 – Tworzywa sztuczne i artykuły z nich; dział 71 – Perły

Struktura eksportu i importu towarów Wielkiej Brytanii z Unią Europejską charakteryzowała się dużym podobieństwem pod względem występowania grup towarowych. Może to świadczyć o silnych powiązaniach handlowych pomiędzy obydwoma podmiotami, wynikających z uczestniczenia w różnych formach międzynarodowej kooperacji gospodarczej i związanych z handlem wewnątrzgałęziowym. W przypadku uregulowania relacji pomiędzy Wielką Brytanią a Unią Europejską pozwalających na stosowanie ceł, czyli według zasad WTO, najbardziej obciążony cłem w grupie towarów przemysłowych byłby eksport pojazdów samochodowych, ich części i akcesoriów, wyrobów chemicznych, jak również tworzyw sztucznych oraz produktów z nich wytwarzanych pochodzących z Wielkiej Brytanii. Dokonując sprzedaży towarów, kraje członkowskie Unii Europejskiej mogłyby napotkać relatywnie wysokie stawki celne w przypadku produktów zaliczanych do chemikaliów organicznych i napojów, głównie alkoholowych. We wszystkich podanych powyżej przypadkach stawki celne mogłyby osiągać poziom powyżej 5%. Towary rolno-spożywcze, odgrywające niewielką rolę w wymianie handlowej, podlegałyby w obu przypadkach nieco wyższej ochronie (tabela 5).

Na zakończenie porównano wysokość średnich stawek celnych KNU i obniżonych stosowanych w wymianie handlowej przez państwa, które mają podpisane umowy o handlu preferencyjnym. Analiza ta wykazała, że w Wielkiej Brytanii, będącej członkiem Unii Europejskiej, stosowane są często cła na znacznie niższym poziomie w porównaniu do pozostałych krajów (tabela 6). Wystąpienie Wielkiej Brytanii z Unii Europejskiej mogłoby więc wiązać się ze zwiększeniem protekcji rynku, której skutkiem byłby wzrost ceł na towary eksportowane do tego kraju.

naturalne lub hodowlane, kamienie szlachetne lub półszlachetne, metale szlachetne, platery, sztuczna biżuteria, monety; dział 84 – Reaktory jądrowe, kotły, maszyny i urządzenia mechaniczne oraz ich części; dział 85 – Maszyny i urządzenia elektryczne oraz ich części, rejestratory obrazu i odtwarzacze dźwięku, rejestratory i odtwarzacze obrazu i dźwięku oraz części i akcesoria; dział 87 – Pojazdy nieszynowe oraz ich części i akcesoria; dział 88 – Statki powietrzne, statki kosmiczne i ich części; dział 90 – Przyrządy, urządzenia i aparaty optyczne, fotograficzne, kinematograficzne, pomiarowo-kontrolne, precyzyjne, medyczne, ich części i akcesoria. GUS (2016).

Tabela 6

Średnia stawka celna KNU i preferencyjna obowiązujące w imporcie do Wielkiej Brytanii i wybranych państw powiązanych z Unią Europejską umowami o handlu preferencyjnym w 2015 r. (w %)

Grupa produktów i średnia stawka/kraj	Wielka Brytania	Norwegia	Szwajcaria	Turcja	Kanada
Wszystkie towary ogółem					
Średnia stawka KNU	3,54	3,37	4,38	7,12	3,33
Średnia stawka preferencyjna	1,06	2,52	2,83	5,98	2,63
Towary rolne					
Średnia stawka KNU	15,62	48,82	55,57	64,02	26,02
Średnia stawka preferencyjna	5,86	37,91	42,06	62,72	24,47
Towary nierolne					
Średnia stawka KNU	2,69	0,29	1,00	2,8	1,71
Średnia stawka preferencyjna	0,71	0,12	0,21	1,68	1,10

Źródło: ITC, 2017.

Należy również wspomnieć, że skutkiem Brexitu może się okazać utrata przez Wielką Brytanię preferencyjnych warunków wymiany handlowej z wieloma krajami, wynikających z umów handlowych zawartych przez Unię Europejską. Wynegocjowanie i zawarcie nowych porozumień będzie się wiązało z czasowym brakiem dostępu do rynków tych państw na preferencyjnych warunkach i może również się łączyć z próbami odraczania decyzji o rzeczywistym wystąpieniu z Unii Europejskiej.

WNIOSKI

Jak wykazała przeprowadzona analiza, Brexit może mieć szerszy, multilateralny wymiar i odnosić się nie tylko do relacji pomiędzy Unią Europejską i Wielką Brytanią, lecz również może on wskazywać na możliwą dezintegrację pomiędzy państwami należącymi do ugrupowania. Przed procesem dalszej integracji rysuje się niepewna przyszłość i coraz bardziej koniecznym oraz realnym wyzwaniem wydaje się renegecja umów oraz reforma funkcjonowania Unii

Europejskiej. Rozwiązaniem pozwalającym na uniknięcie pogłębiania się dezintegracji może być decyzja o stosowaniu na większą skalę modeli zróżnicowanej integracji, jednak wykorzystanie tej koncepcji budzi wiele wątpliwości, takich jak niebezpieczeństwo większego podziału państw członkowskich na kraje „twardego jądra” i pozostające poza nim na peryferiach. W rezultacie sytuacja taka może się przyczynić do pogłębienia procesów dezintegracji.

Wymiana handlowa pomiędzy krajami członkowskimi ugrupowania integracyjnego może stanowić pierwszy sygnał informujący o pojawianiu się procesu dezintegracji. Może się on przykładowo ujawnić poprzez malejące udziały wymiany wewnątrz ugrupowania w relacji do handlu z krajami spoza niego. Taka sytuacja częściowo wystąpiła w przypadku Wielkiej Brytanii, chociaż decyzja o wystąpieniu z Unii Europejskiej ma o wiele bardziej złożony charakter. Potencjalne skutki Brexitu, zarówno dla Unii Europejskiej, jak i Wielkiej Brytanii, są obecnie przedmiotem prowadzonych badań i analiz. W zakresie wymiany handlowej wystąpienie Zjednoczonego Królestwa z Unii Europejskiej będzie się wiązało z określeniem nowych warunków wzajemnych relacji i dostępu do rynków.

Spośród analizowanych modeli stosowanych w relacjach z krajami trzecimi, w przypadku dojścia do skutku Brexitu, dość prawdopodobnym rozwiązaniem jest powstanie pogłębionej strefy wolnego handlu pomiędzy Unią Europejską a Wielką Brytanią. Brexit może się wiązać z wystąpieniem poważnych konsekwencji zarówno dla Zjednoczonego Królestwa, jak również samej Unii Europejskiej. Mając jednak na względzie stopień zależności od siebie obu podmiotów, mogą one okazać się bardziej dotkliwe dla Wielkiej Brytanii. W zakresie wymiany handlowej mogą dotyczyć zmiany warunków dostępu do rynku, prowadzących do poszukiwania nowych partnerów handlowych i zmiany struktury geograficznej oraz towarowej eksportu i importu. Wielka Brytania musi być również świadoma pogorszenia warunków dostępu do unijnego rynku ze względu na wprowadzenie stawek celnych na towary najbardziej wrażliwe, jak również występowanie instrumentów o charakterze pozataryfowym. W przypadku Wielkiej Brytanii będą się one wiązały z wprowadzeniem własnej polityki handlowej, wymagającej uregulowania na nowo relacji o charakterze preferencyjnym, jak i według zasad Światowej Organizacji Handlu. Niniejszy artykuł stanowi jedynie wstęp do dalszych badań

związanych z dezintegracją i jej skutkami dla wymiany handlowej Unii Europejskiej.

BIBLIOGRAFIA:

- Barcz, J. (2008). *Przewodnik po Traktacie z Lizbony, Traktaty stanowiące Unię Europejską. Stan obecny oraz teksty skonsolidowane w brzmieniu Traktatu z Lizbony*. Warszawa: Wyd. Prawnicze LexisNexis.
- Brexit. Co to jest i jak do niego doszło? (2016). *Newsweek*. Pozyskano z: <http://www.newsweek.pl/swiat/brexit-co-to-znaczy-i-jakie-sa-wyniki-referendum,artykuly,387932,1.html> (dostęp: 03.01.2017).
- Chopin, T. i Lequesne, Ch. (2016). Differentiation as a double-edged sword: member states' practices and Brexit. *International Affairs*, 3(96), 531-545.
- Czachór, Z. (2013). *Kryzys i zaburzona dynamika Unii Europejskiej*. Warszawa: Dom Wydawniczy Elipsa.
- Eppler, A., Anders, L.H. i Tuntschew, Th. (2016). Europe's political, social, and economic (dis-)integration: Revisiting the Elephant in times of crises. *Political Science Series, Working Paper*, No. 143, October.
- European Council meeting (18 and 19 February 2016) – Conclusions, Brussels, 19 Feb.2016, EUCO 1/16, s. 1-2. Pozyskano z: <http://www.consilium.europa.eu/en/meetings/european-council/2016/02/18-19/> (dostęp: 15.12.2016).
- Eurostat. Pozyskano z: <http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do> (dostęp: 20.12.2016).
- GUS. (2016). *Rocznik handlu zagranicznego Polski*. Warszawa: GUS.
- ITC. Pozyskano z: <http://www.macmap.org/CountryAnalysis/Average-Tariff.aspx?country=SCC757%7c-Switzerland&bysection=0> (dostęp: 02.01.2017).
- ITC Trade Map. Pozyskano z: <http://www.trademap.org/Index.aspx> (dostęp: 02.01.2017).
- Leaving the EU: Implications for the UK economy*. (2016). London: PricewaterhouseCoopers LLP, March.
- Ławniczak, K., (2014). Dezintegracja, konsolidacja, czy status quo? Kryzys modernizacji w Unii Europejskiej a poszukiwanie nowego paradygmatu integracji. *Przegląd Europejski*, 4(34), 27-46.
- Prostak, R. (2014). Kondycja europejskiego projektu a procesy polityczne zachodzące w środowisku zewnętrznym Unii Europejskiej. Kilka uwag o styczniowym wystąpieniu Davida Camerona. W: H. Tendera-Właszczuk (red.), *Kryzys Unii czy kryzys w Unii. Kierunki dyskusji nad przyszłością integracji europejskiej*. Warszawa: Difin, 24-40.

- Ruszkowski, J. (2011). Międzynarodowe procesy integracyjne i dezintegracyjne, w: E. Cała-Wacinkiewicz, R. Podgórska i D. Wacinkiewicz (red.), *Encyklopedia zagadnień międzynarodowych*. Warszawa: Wyd. C.H. Beck, 655-665.
- Ruszkowski, J. (2007). *Wstęp do studiów europejskich. Zagadnienia teoretyczne i metodologiczne*. Warszawa: WN PWN.
- Scheller, H. i Eppler, A. (2014). European Disintegration – non-existing Phenomenon or a Blind Spot of European Integration Research? Preliminary Thoughts for a Research Agenda, Institute for European Integration Research, Universität Wien. *Working Paper* no. 02, 1-46.
- Schmitter, Ph.C. i Lefkoridi, Z. (2016). Neo-Functionalism as a Theory of Disintegration. *Chinese Political Science Review*, 1(1), 1-29.
- The economic consequences of leaving the EU. The Final report of CER commission on the UK and the EU single market*. (2014). London: Centre for European Reform (CER), June.
- Vollaard, H. (2008). A theory of European disintegration, Forth Pan-European Conference on EU Politics, 25-27 Sept., 2008, University of Latvia, Riga, 1-27. Pozyskano z: <http://www.jhubc.it/ecpr-riga/virtualpaperroom/017.pdf> (dostęp: 10.12.2016).
- Webber, D. (2011). How likely Is It That The European Union Will Disintegrate? A Critical Analysis of Competing Theoretical Perspectives, Australian National University. *Centre for European Studies Briefing Paper Series*, 3(2), 1-21.
- WTO Tariff Download Facility. Pozyskano z: <http://tariffdata.wto.org/TariffList.aspx> (dostęp: 03.01.2017).
- Zielińska-Głębocka, A. (1999). Dynamika Unii Europejskiej w świetle teorii integracji. *Studia Europejskie*, 3, 11-32.
- Zielonka, J. (2014). *Koniec Unii Europejskiej?* Warszawa: PISM.

Copyright and License

This article is published under the terms of the Creative Commons Attribution – NoDerivs (CC BY- ND 4.0) License <http://creativecommons.org/licenses/by-nd/4.0/>